

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻՐ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1954

≡ ՓԵՏՐՈՒԱՐ ≡

ԹԻԻ 2

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԽԱԶ ԴՊՐԵՎԱՆԻԸ

«Լուսաւորեա՛ նրուսաղեմ, զի հասեալ է լոյս քո»:

Մտքիս մէջ զուարթօրէն և նորիմաստ թափով մը կը հնչեն լոյսին և զայն փառաւորող անձին այս հոգեբոյ՝ Յիշողութեանս առջև անտառէն զատուող կաղնիի մը նման կը կենայ լուսաւորուած դէմքը Դուրեանին, որուն եւրուսաղէմի զահակալ ընտրուած օրը, Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ սրտեռանդն երգուեցաւ այս շարականը: Ապա սիրտերը թունդ հանող իր պատգամը՝ սուրբ վրէժխնդրութիւն մը իրագործելու և ազգին ու եկեղեցիին համար պատրաստելու հոգեւոր զործիչներ: Եւ Սիոնի բարձունքին վրայ մաքուր ձեռքերով վառուած այդ սրբազան կրակը, տարիներու ընթացքին, պիտի կենսաւորէր ոչ միայն Աթոռը, այլ նաև լոյս և ջերմութիւն պիտի ջամբէր արտասահմանի մեր ժողովուրդին:

Անարիւն վրիժառութեան նոյն ոգիով և լուսահայց նոյն ջերմեռանդութեամբ, տասնեակ մը տարիներ վերջ, իր աշակերտներէն ուրիշ մը, Բարդէն Կաթողիկոս, Անթիլիասի աւագուտքին վրայ պիտի հիմնէր Դպրեվանքը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, որ Աստուծոյ շնորհիւ նոր հայրենիքի մը մէջ դեռ նոր ապաստան գտած և հազիւ ուշքի եկած Կիլիկիոյ հայութեան հոգեւոր մխիթարութեան և բարոյական վերակազմութեան սատարը պիտի հանդիսանար:

Այսօր նոյն ոգիի և սրբազան վրիժառութեան կրակը ուրիշ ընտրեալի մը միջոցաւ կը վառուի Սիւլեւարի բարձունքին վրայ, Ս. Խաչ եկեղեցիին քովիլը, հոգեւոր լոյսի և առաջնորդութեան կարօտ Թուրքիոյ հայութեան կրօնական ու մտաւորական պէտքերուն ի հաշիւ:

Դուրեանի սերունդը, անոնք մանաւանդ որ հազարդակից մնացին իր հոգիին, փառքի հետամուտ չեղան և նուիրապետական բարձրագոյն օթոններու վրայ նստելէ աւելի զայն փառաւորել ջանացին: Դահերը խաչեր նկատեցին և այդ ոգիով ու զգացումներով նայեցան իրենց ստանձնած պաշտօնին: Ամենապատիւ Տ. Գարեգին Ս. Պատրիարք Խաչատուրեանը Դուրեանական մըն է հոգիով ու պատրաստութեամբ: Իրմով այսօր Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռը

սչ միայն ընդհանուր և չեմք ուշադրութեան առարկայ է, այլ մանաւանդ տա-
կաւ իր ճշմարիտ դերին և իմաստին կը բարձրանայ, տարիներու անփառունակ
լքումէ մը յետոյ: Հետեւաբար իր ընտրութիւնը սկիզբ մըն էր նոր իրադու-
թումներու. ատիկա զգաց զգայուն, հոգեւէր և գիտուն Պատրիարքը, և առա-
ջին մէկ օրէն իր ուշադրութեան առարկան բրաւ իմացական և հոգեկան շէն-
քին կառուցման հարցը, մտածելով այն ոգիին, որ բնաւ չպակսեցաւ մեր նը-
ւիրապետական հաստատութիւններուն և կրօնական յարկերուն, վերածելով զա-
նոնք լուսոյ վառարաններու և սրբութեան շնչարաններու:

Կ. Պոլսոյ հայութիւնը առաջին մէկ օրէն զօրավիզ հանդիսացաւ իր պե-
տին և ուզեց արդիւնաւորել անոր զործը հանրային բարեօրին և օգտին համար:
Ոչ միայն ակնածանքով դիմաւորեց անոր անձը, յարգանքով լսեց զինքը և
վստահութիւն ունեցաւ իր վրայ, այլ մանաւանդ յարգանքով ընդառաջեց այն
բոլոր ծրագիրներուն՝ զորս նորընտիր Պատրիարքը ունէր իր պաշտօնին և զայն
փառաւորող զործին նկատմամբ:

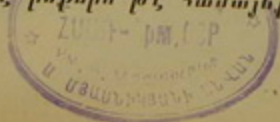
Ուրախ ենք հոս յայտարարել կարենալու որ կարճ ժամանակամիջոցի մը
մէջ, նորին Ամենապատուութիւն Գարեգին Պատրիարք, շնորհիւ իր շրջահայ-
եաց և իմաստուն վարչականութեան, կրցաւ վերադառնալ տրտում իրադարձու-
թիւններու բերումով հոգիներու մէջ աղօտացած յղացները, անգամ մը ևս
ամրապնդելով մեր ժողովուրդին վստահութիւնը իր եկեղեցւոյ դերին և այդ
դերը ստանձնողներու անձին շուրջ: Մեր ժողովուրդին սիրտը միշտ բաց է սըր-
բազան ու հաւատարիմ ձայներուն, և Գարեգին Պատրիարք զերազանցօրէն
հոգի մարդ է որ զիտէ յօժարեցնել բարի հոգիները, անոնցմէ առնելու համար
անմահ իսկութիւնը արգաւանդ կեանքին:

Ահա թէ ինչու ժամանակի ոգիով ընթանալու և անոր աճող պահանջնե-
րուն դէմ կարենալ կենալու համար, չէին բաւեր միայն վարչական յանձան-
ձումներ և կրօնական առօրեայ մատակարարումներ, որոնք արտաքին տաղնապ-
ներ միայն բաւարարել զիտեն, անհրաժեշտ է մտքի և հոգիի բարիքով ճոխա-
ցնել Աթոռը, այսինքն կառուցանել հոգեկան և իմացական շէնքը:

Լուսոյ այդ վառարանը իրականութիւն է այլևս, որուն պաշտօնական
բացումը տեղի ունեցած է Բունուար 24ին, իսկ շէնքի և աշակերտներու պատ-
րաստութեան և հաւաքման աշխատանքները տարիէ մը ի վեր ընթացք առած
էին արդէն: Սրբազան Պատրիարք Հայրը զմայելի եռանդով և սիրով հսկեց
շէնքի նորոգման, զբաղեցաւ աշակերտներու հաւաքման և զետեղման զործե-
րով և դասարանի վերածելով նոյնիսկ Պատրիարքարանի սենեակներէն մին՝ ա-
միսներ առաջ արդէն սկզբնաւորեց կազմուող Գարեգինները:

Անոնք որ կը ճանչնան մտաւորական ու զրազէտ Պատրիարքը իր ար-
ժանիքներուն և իղձերուն անկեղծութեանցը մէջ և թուրքիոյ հայոց կրօնական
կարիքն ու ժողովուրդին պէտքերը իրենց խորութեանը մէջ, ուրախութեան ար-
ցունքներով միայն պարտին դիմաւորել այս ձեռնարկը, այն խոր վստահութեամբ
թէ նոր թուականի մը առաւօտն է որ կը ծաղի տարիներէ ի վեր ամայացած
Կ. Պոլսոյ Աթոռին համար: Այս համոզումը ոչինչ ունի պատրոդական, վասնզի
արդիւնք է սչ միայն սիրելի զգացումի այլ սկզբունքի մը նոյն ատեն:

Այդ սկզբունքը այն մտածումն է ինքնին թէ համայնքներու մատուր ու

հողեկան կեանքի շինութիւնը նիւթական ազդակներէ աւելի կը կարօտի հոգեկան ուժերու, որոնք երևան կուգան բարոյական ու մտաւոր առաքինութիւններով օժտուած զործիչներու միջոցաւ։ Այս տեսակէտէն մտածելով զուցէ ոչ որ իրաւամբ պիտի կրնար իրազործել Պոլսոյ մէջ Գպրեմանքի մը անտեղիտալի պահանջը, բայց միայն Գարեգին Պատրիարքը, որ այսկերպով կը վառէ հայ մտքին և հողիին կայծը Սկիւտարի բարձունքին վրայ, անցեալի յուշերով և ազգային նուիրականութիւններու զգացումներով այնքան հարուստ այդ վայրին մէջ։

Բարձրօրէն կենսական այս զործը, կը հաւատանք թէ սիրելի մտածումն է նաև Կ. Պոլսոյ հայութեան, որուն մէջ երբեք չէ լուծ հոգեկան և իմացական արժէքներու ձայնը։ Սփիւռքի մշուշներուն մէջ նստած մեր ժողովուրդը տակաւ կորսնցնելու վրայ է հայ ողիին յատկանիշները, զինք չընապատող ժողովուրդներու և մշակոյթներու մաշումին ենթակայ։ Վտանգի մէջ է մեր լեզուն, մեր աւանդութիւնը և մեր նաւարեկուած անցեալէն ազատազրուած արժէքները։ Ներկայ վիճակին մէջ Սփիւռքի մեր ժողովուրդի միակ փրկութիւնը դարձեալ եկեղեցին է։

Արդար պէտք է ըլլալ խոստովանելու թէ միայն հեռաւոր անցեալի մէջ չէ որ Հայ եկեղեցին կատարած է այդ փրկարար դերը։ Հայութիւնը, 1840ին և 1860ին իր վերածնութիւնը թէ՛ Կովկասի և թէ՛ Թուրքիոյ մէջ անոր հովանիին տակ երկնեց։ Էջմիածնի ձեմարանէն մինչև Վարազն ու Արմաշը, մինչև Կ. Պոլսոյ Կեդրոնականն ու Պէրպէրեանը, որոնց մէջ թրծուեցան վերջին դարու հայ կեանքին մեծ արժէքները, Հայ եկեղեցւոյ մտածումն ու սէրն էր որ ողորդեց սիրտերն ու միտքերը մշտնջենաւորելու համար ազգային կեանքը։

Ընտանիք, լեզու, զարոց, մամուլ անշուշտ ազգապահպանման միջոցներ են, սակայն անոնցմէ վեր և միակը՝ եկեղեցին է։ Կ'ըսենք այսպէս ոչ յանուն նախընտրութեան մը, այլ այն խորունկ հաւատքով թէ յիշեալ ազդակները աւելի կամ նուազ չափով կը մնան ենթակայ ազաւաղման և նուաղման։ Հայ եկեղեցին մեր ազգային զեղեցկագոյն արժէքներու բիւրեղացումն է, զանոնք հողիացնող և լուսաւորող աստուածային կրակը, տուն տաղաւարը հայ մտքին ու հողիին։ Պատրաստել հետևաբար այդ եկեղեցիին համար արժանաւոր և իր կոչումին վայել պաշտօնեաներ, կենդանացնել Հայ եկեղեցւոյ բեմը և իր իրական հրայրքին ու հասկացողութեան տանիլ Հայ եկեղեցւոյ պաշտամունքի լեզուն, ծառայել է Հայ ժողովուրդի մտքի և հողիի զործին։

Ահա նախախնամական այդ զործն է որ նորին Ամենապատուութիւն Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեան յղացաւ և իրազործեց Կ. Պոլսոյ մէջ, իբրև կրօնական ու կրթական ձեռնարկ, Ս. Խաչ Գպրեմանքի բացումով։ Որքան տեղին է հոս մէջբերելու Առակաց զրբի սա խօսքը՝ մարդուն հողին աշտանակն է Աստուծոյ լոյսին։ Գարեգին Պատրիարք Աստուծոյ այդ լոյսն է որ կը շողացնէ Կ. Պոլսոյ հայութեան վրայ, փառաւորելով զայն և փառաւորուելով անոր մէջ։